

**Аналітична довідка щодо судової практики Верховного Суду у справах,
що виникають із правовідносин у сфері публічних закупівель та пов'язані зі
зміною ціни договору про закупівлю відповідно до пунктів 2 та 7 частини
п'ятої статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі»**

Зміст

Вступ.....	2
Нормативне регулювання зміни ціни в договорах про публічну закупівлю	2
Судова практика.....	4
1. Щодо меж допустимого збільшення ціни за одиницю товару відповідно до п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі»	4
2. Щодо співвідношення Закону України «Про публічні закупівлі» та Особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178	5
3. Щодо доказування коливання ціни товару на ринку	6
4. Щодо розмежування п. 2 та 7 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі»	8
5. Щодо особливостей зміни ціни у договорах про закупівлю електричної енергії	9
6. Застосування нової редакції п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» до додаткових угод, укладених до набрання нею чинності.....	12
Узагальнені висновки	14

Вступ

У практиці Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (далі – КГС ВС) протягом останнього часу сформувався значний масив правових позицій щодо зміни істотних умов договору про закупівлю, зокрема щодо застосування п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України від 25.12.2015 № 922-VIII «Про публічні закупівлі» (далі – Закон № 922-VIII).

Основні проблемні питання, які поставали перед судом у відповідній категорії спорів, були такі: визначення максимально допустимого розміру збільшення ціни за одиницю товару; застосування різних редакцій п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII; співвідношення положень цього Закону та Особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178 (далі – Особливості № 1178); доказування коливання ціни товару на ринку; правові наслідки укладення додаткових угод з порушенням установлених законодавством обмежень.

Водночас розвиток судової практики у спорах щодо постачання електричної енергії зумовив необхідність відмежувати зміну ціни внаслідок коливання ціни товару на ринку, передбаченого п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, від самостійного механізму коригування ціни у зв'язку зі зміною визначених договором об'єктивних показників, установленого п. 7 ч. 5 цієї статті, а в період дії правового режиму воєнного стану – пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178.

Нормативне регулювання зміни ціни в договорах про публічну закупівлю

Відповідно до ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII істотні умови договору про закупівлю після його підписання не можуть змінюватися до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім випадків, прямо передбачених цією нормою.

Так, п. 2 ч. 5 ст. 41 названого Закону у попередній редакції надає можливість збільшення ціни за одиницю товару до 10 відсотків пропорційно збільшенню ціни такого товару на ринку в разі коливання ціни такого товару на ринку за умови, що така зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю. За загальним правилом така зміна допускається не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю / внесення змін до такого договору щодо збільшення ціни за одиницю товару. Обмеження щодо строків зміни ціни за одиницю товару не застосовується у випадках зміни умов договору про закупівлю бензину, дизельного пального, природного газу та електричної енергії.

Чинна редакція п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII також встановлює, що обмеження щодо збільшення ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків застосовується щодо кожного окремого випадку збільшення ціни за одиницю товару без обмеження кількості таких змін.

Пункт 7 ч. 5 ст. 41 зазначеного Закону передбачає можливість зміни ціни у разі зміни встановленого згідно із законодавством органами державної статистики індексу

Управління аналітичної та правової роботи

споживчих цін, курсу іноземної валюти, біржових котирувань або показників міжнародних цінових агентств, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, регульованих цін (тарифів), нормативів, а також середньозважених цін на електроенергію на ринку «на добу наперед», що застосовуються в договорі про закупівлю, за умови встановлення в договорі про закупівлю порядку зміни ціни.

Наведена норма містить не одну конкретну обставину, а декілька передбачених законом підстав зміни ціни, об'єднаних спільною умовою – встановлення в договорі про закупівлю порядку зміни ціни залежно від відповідного показника. Для договорів про постачання електричної енергії особливого значення набувають зміна регульованих цін (тарифів) та нормативів і зміна середньозважених цін на електроенергію на ринку «на добу наперед» (далі – РДН).

Отже, зміна ціни за п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII і п. 7 цієї частини мають різну правову природу. Пункт 2 пов'язує можливість збільшення ціни за одиницю товару з коливанням ціни такого товару на ринку та встановлює спеціальні умови щодо меж і періодичності такого збільшення. Натомість п. 7 пов'язує зміну ціни з передбаченою законом зміною визначених показників та вимагає, щоб порядок зміни ціни залежно від таких показників був установлений у договорі про закупівлю.

В умовах здійснення публічних закупівель відповідно до Особливостей № 1178 підстави зміни істотних умов договору врегульовані п. 19 цих Особливостей. Для предмета цієї довідки значення мають, зокрема, пп. 2 та 7 п. 19 Особливостей № 1178.

Підпункт 2 п. 19 Особливостей № 1178 надає можливість збільшення ціни за одиницю товару в разі коливання ціни такого товару на ринку з дотриманням установлених цією нормою умов. За цим механізмом визначальними є встановлення факту коливання ринкової ціни та відповідність зміни договірної ціни такому коливанню.

Підпункт 7 п. 19 Особливостей № 1178 передбачає можливість зміни ціни відповідно до встановленого договором порядку у випадках зміни визначених у цій нормі показників, у тому числі середньозважених цін на електроенергію на РДН. Для застосування цього механізму істотне значення має зміст самого договору, а саме чи передбачили сторони конкретний порядок формування та зміни ціни, зокрема формулу її визначення, складові такої формули, джерело відповідних показників, періодичність та спосіб перерахунку ціни.

Тож чинне законодавство окреслює щонайменше два механізми зміни ціни електричної енергії:

- зміна ціни у зв'язку з коливанням ціни товару на ринку – п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII та пп. 2 п. 19 Особливостей № 1178;
- зміна ціни відповідно до заздалегідь погодженого сторонами порядку її визначення залежно від передбачених законом об'єктивних показників, зокрема середньозважених цін на електроенергію на РДН або регульованих цін (тарифів) і нормативів, – п. 7 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII та пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178.

Саме з урахуванням чинних у певний період законодавчих норм та конкретного змісту договірних умов у судовій практиці розмежовуються випадки зміни ціни за п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII і випадки застосування передбаченого договором механізму

зміни ціни за п. 7 зазначеної частини. Відповідно, різняться і практика поширення / непоширення 10 % обмежень на зміну ціни товару за укладеними договорами про публічні закупівлі.

Судова практика

1. Щодо меж допустимого збільшення ціни за одиницю товару відповідно до п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону «Про публічні закупівлі»

У практиці Великої Палати Верховного Суду (далі – ВП ВС) та КГС ВС послідовно сформований підхід щодо застосування п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII та неможливості збільшувати ціну товару більш ніж на 10 % від початково встановленої ціни в договорі про закупівлю.

За позицією ВП ВС, викладеною в постанові від 24.01.2024 у справі № 922/2321/22, ціна товару є істотною умовою договору про закупівлю. Зміна ціни товару в договорі про закупівлю після виконання продавцем зобов'язання з передачі такого товару у власність покупця не допускається.

Зміна ціни товару вбік збільшення до передачі його у власність покупця за договором про закупівлю є можливою у випадку збільшення ціни такого товару на ринку, якщо сторони договору домовились про таку умову. Якщо сторони договору про таку умову не домовлялись, то збільшити ціну товару в разі її зростання на ринку можна лише тоді, якщо це призвело до істотної зміни обставин, згідно зі ст. 652 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), якою визначено, що зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

У будь-якому разі ціна за одиницю товару не може бути збільшена більше ніж на 10 % від тієї ціни товару, яка була визначена сторонами в договорі за результатами процедури закупівлі, незалежно від кількості та строків зміни ціни протягом строку дії договору. Тобто під час дії договору про закупівлю сторони можуть неодноразово змінювати ціну товару вбік збільшення за наявності умов, установлених ст. 652 ЦК України та п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, проте загальне збільшення такої ціни не повинно перевищувати 10 % від тієї ціни товару, яка була визначена сторонами під час укладення договору за результатами процедури закупівлі.

У практиці ВП ВС та КГС ВС сформовано підхід, відповідно до якого зміна умов договору про закупівлю щодо збільшення ціни за одиницю товару більше ніж на 10 % не допускається, в тому числі і у випадку закупівлі бензину та дизельного пального, природного газу та електричної енергії. Зміни та доповнення до п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, внесені Законом № 1530-IX, стосувалися лише порядку обчислення 90-денного строку для зміни ціни за одиницю товару та не вплинули на встановлене цим Законом обмеження щодо максимально допустимого збільшення ціни, яке й надалі становить не більше 10 % від первісної ціни договору.

Зміна істотних умов договору про закупівлю (збільшення ціни за одиницю товару) є правомірною тільки за таких умов: 1) відбувається за згодою сторін, зокрема шляхом підписання додаткових угод до основного договору про закупівлю; 2) збільшення ціни має бути пропорційне збільшенню ціни цього товару на ринку в разі коливання його ціни на ринку; 3) коливання ціни такого товару на ринку має бути обґрунтоване і документально підтверджене постачальником; 4) ціна за одиницю товару може збільшуватися не більше ніж на 10 %; 5) така зміна може відбуватися не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю; 6) загальна сума договору не повинна збільшуватися.

Відповідні правові висновки викладені, зокрема, в постанові ВП ВС від 21.11.2025 у справі № 920/19/24 та постановях КГС ВС від 13.01.2026 у справі № 910/9215/24; від 08.04.2026 у справі № 916/3308/24; від 04.02.2026 у справі № 916/3461/23; від 27.05.2026 у справі № 914/2014/24; від 19.05.2026 у справі № 916/4682/24; від 08.04.2026 у справі № 916/499/24; від 10.03.2026 у справі № 921/513/24; від 10.02.2026 у справі № 927/842/24; від 24.02.2026 у справі № 916/1507/23; від 26.02.2026 у справі № 926/407/24.

Отже, сформована судова практика виходила з того, що передбачене п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII 10-відсоткове обмеження стосується механізму **збільшення ціни за одиницю товару у зв'язку з коливанням ціни такого товару на ринку**.

2. Щодо співвідношення Закону України «Про публічні закупівлі» та Особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178

Під час дії правового режиму воєнного стану істотного значення для відповідної категорії спорів набуло питання співвідношення положень Закону № 922-VIII та постанови Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178, якою затверджено Особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування.

КГС ВС сформував підхід, відповідно до якого зазначена постанова є підзаконним нормативним актом; вона не змінює вимог п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, а воєнний стан сам по собі не є підставою для перевищення встановленого цим Законом 10-відсоткового обмеження.

Такий висновок викладено в постановях КГС ВС від 02.07.2026 у справі № 918/1230/25, від 30.07.2026 у справі № 914/2882/25, від 02.02.2026 у справі № 922/2121/25, від 09.06.2026 у справі № 918/918/25.

Крім того, в постанові від 03.04.2026 у справі № 924/698/23 об'єднана палата КГС ВС, відхиляючи посилання скажника на Особливості № 1178 як на підставу для правомірної зміни ціни товару більше ніж на 10 %, оформленої оспорюваними

Управління аналітичної та правової роботи

додатковими угодами, вказала на те, що цей нормативно-правовий документ регламентує порядок та умови здійснення нових публічних закупівель та укладення за їх результатами договорів, однак згідно із ч. 2 ст. 5 ЦК України не має зворотньої дії у часі щодо спірних відносин, які виникли з договору, укладеного в 2022 році за результатами раніше проведених торгів.

Водночас наведені висновки стосуються саме механізму збільшення ціни внаслідок **ринкового коливання**, передбаченого п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII та відповідними положеннями п. 19 Особливостей № 1178.

Поряд із цим пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178 передбачає іншу, самостійну підставу зміни ціни договору – у зв'язку зі зміною індексу споживчих цін, курсу іноземної валюти, біржових котирувань або визначених цінових показників, регульованих цін (тарифів), нормативів, а також середньозважених цін на електроенергію на ринку «на добу наперед», що застосовуються у договорі, за умови встановлення договором порядку зміни ціни.

Отже, під час застосування п. 19 Особливостей № 1178 необхідно розмежовувати правові підстави, визначені його пп. 2 та 7, а висновки, сформовані щодо 10-відсоткового обмеження у спорах про ринкове коливання ціни товару, не можуть автоматично переноситися на інші встановлені законодавством механізми зміни ціни.

3. Щодо доказування коливання ціни товару на ринку

Значна кількість спорів у сфері публічних закупівель стосувалася належності та достатності доказів, якими обґрунтовувалося коливання ціни товару на ринку як передумова застосування п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII.

Верховний Суд (далі – ВС) виходить з того, що сукупне збільшення ціни за одиницю товару при послідовних змінах договору не може перевищувати 10 відсотків від первісної ціни, а підставою для зміни ціни є документально підтверджене коливання ціни товару на ринку, що відбулося після укладення договору або попередньої зміни ціни (постанова КГС ВС від 03.02.2026 у справі № 906/607/24).

Кожна зміна до договору має містити окреме документальне підтвердження. Документ про зміну ціни повинен включати належне підтвердження викладених у ньому даних, проведених досліджень коливання ринку, джерел інформації тощо. Тобто сам факт збільшення ціни товару на ринку не обов'язково спричиняє підвищення ціни на аналогічний товар, який є предметом договору.

Звертаючись до замовника з пропозиціями підвищити ціну, постачальник має обґрунтувати, чому таке підвищення цін на ринку зумовлює неможливість виконання договору за ціною, запропонованою замовнику на тендері, навести причини, через які виконання укладеного договору стало для постачальника вочевидь не вигідним. Крім того, постачальник також має довести, що підвищення ціни є непрогнозованим (його неможливо було передбачити і закласти в ціну товару на момент подання постачальником тендерної пропозиції). Під коливанням ціни необхідно розуміти зміну за певний період часу ціни товару на ринку: чи то вбік зменшення, чи вбік збільшення. І таке

коливання має відбуватись саме в період укладання договору та до внесення відповідних змін до нього. Водночас на підтвердження факту коливання ціни на товар у документі, який видає компетентна організація, має бути зазначена діюча ринкова ціна на товар і її порівняння з ринковою ціною станом на дату, з якої почали змінюватися ціни на ринку, як у бік збільшення, так і у бік зменшення (тобто наявності коливання). Необхідність зазначення такої інформації зумовлюється також тим, що у випадку коливання цін зміни до договору про закупівлю вносяться з урахуванням показників коливання цін, що стали підставою для здійснення попередніх змін до договору. Кожна зміна до договору має містити окреме документальне підтвердження (постанова КГС ВС від 10.02.2026 у справі № 927/842/24).

До суб'єктів надання такої інформації відповідно до норм чинного законодавства можна віднести, зокрема, Державну службу статистики України, на яку постановою Кабінету міністрів України від 10.09.2014 № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» покладено функцію з контролю за цінами в частині здійснення моніторингу динаміки цін (тарифів) на споживчому ринку; Державний інформаційно-аналітичний центр моніторингу зовнішніх товарних ринків, який на замовлення суб'єкта господарювання виконує цінові / товарні експертизи, у тому числі щодо відповідності ціни договору наявній кон'юктурі певного ринку товарів; Торгово-промислова палата України (далі – ТПП України), яка у межах власних повноважень надає послуги щодо цінової інформації.

КГС ВС у постанові від 03.02.2026 у справі № 916/13/24 зазначив, що постачальнику треба не лише довести підвищення ціни на певний товар на певному ринку за допомогою доказів, а й обґрунтувати для замовника самі пропозиції про підвищення ціни, визначеної у договорі. Постачальник повинен обґрунтувати, чому таке підвищення цін на ринку зумовлює неможливість виконання договору за запропонованою замовнику на тендері ціною, навести причини, через які виконання укладеного договору стало для нього вочевидь не вигідним. Постачальник також має довести, що підвищення ціни є непрогнозованим (його неможливо було передбачити і закласти в ціну товару на момент подання постачальником тендерної пропозиції).

Довідки, експертні висновки ТПП України тощо можуть використовуватися для підтвердження коливання ціни товару на ринку. Втім, суди у порядку ст. 86 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) мають їх досліджувати та оцінювати за критеріями належності, допустимості, достовірності, вірогідності з точки зору саме факту коливання ціни на товар (постанова КГС ВС від 04.02.2026 у справі № 927/342/24).

У справі № 927/342/24 суди попередніх інстанцій встановили, що необхідність укладення оспорюваних додаткових угод до договору обґрунтовувано коливанням ціни електричної енергії на ринку, на підтвердження якого (коливання) ТПП України надало консультаційно-аналітичні довідки. Водночас наведені документи не містять відомостей щодо динаміки ціни на електричну енергію, пропорційності їх зростання, а також аналізу вартості ціни електричної енергії на конкретну дату порівняно з попередніми періодами чи будь-які інші дані, які б підтверджували коливання ціни електричної енергії на ринку, у

зв'язку із чим не дають належного обґрунтування для зміни істотних умов договору на підставі п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII.

Водночас КГС ВС у постанові від 10.03.2026 у справі № 918/1068/24 додатково акцентував увагу на тому, що сам факт зростання ціни товару на ринку не є достатньою підставою для збільшення ціни за одиницю товару за договором про закупівлю, якщо не доведено відповідного коливання ціни саме за період після укладення договору або попередньої зміни його ціни та пропорційності такого збільшення. У цій справі посилення на дані РДН використовувалося постачальником як документальне підтвердження коливання ціни на ринку в межах п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, а не як реалізація окремо погодженого сторонами механізму визначення ціни відповідно до п. 7 ч. 5 ст. 41 цього Закону. Подібні висновки та умови договору щодо можливості зміни ціни викладені у постанові КГС ВС від 05.05.2026 у справі № 915/790/24.

У цій же категорії спорів КГС ВС у постанові від 30.07.2026 у справі № 914/2882/25 зазначив, що Особливості № 1178 деталізують випадки зміни ціни відповідно до п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, але не змінюють встановленого названим Законом 10-відсоткового обмеження. Суд зазначив, що зміна середньозваженої ціни електричної енергії на РДН сама по собі не є безумовним підтвердженням коливання ціни товару на ринку, а додаткові угоди, якими ціну за одиницю товару збільшено на понад 10 відсотків від первісної ціни, суперечать п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII.

Отже, у питанні зміни ціни, яка здійснюється на підставі п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII та пов'язана з коливанням ціни товару на ринку, практика ВС є сталою, а саме: 10-відсоткове обмеження має імперативний характер; ціна за одиницю товару не може бути збільшена більше ніж на 10 % від тієї ціни товару, яка була визначена сторонами в договорі за результатами процедури закупівлі, незалежно від кількості та строків зміни ціни протягом строку дії договору; кожне підвищення ціни повинно бути окремо документально обґрунтованим.

Водночас у практиці КГС ВС у 2026 році сформовано окремий підхід щодо зміни ціни електричної енергії на підставі п. 7 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII (пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178), якщо договором до початку виконання зобов'язань погоджено формульний механізм визначення ціни залежно від середньозважених цін на РДН. За цим підходом такий механізм не охоплюється 10-відсотковим обмеженням.

4. Щодо розмежування п. 2 та 7 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі»

Пункти 2 та 7 ч. 5 ст. 41 Закону передбачають самостійні та відмінні підстави зміни ціни договору про закупівлю.

Пункт 2 застосовується у разі **коливання ціни самого товару на ринку** та дозволяє за встановлених законом умов збільшити ціни на одиницю товару пропорційно такому коливанню.

Слід відмітити, що саме до цієї підстави (п. 2) законодавець установив спеціальні обмеження, а саме: граничний розмір збільшення ціни за одиницю товару (10%); правило

щодо періодичності зміни ціни; пропорційність збільшенню ринкової ціни та заборону на збільшення загальної суми договору.

Натомість пункт 7 регулює випадки, коли ціна **залежить від певного об'єктивного зовнішнього показника**, зокрема індексу споживчих цін, валютного курсу, біржового котирування, регульованого тарифу або нормативу, який застосовується в договорі. Необхідною умовою для застосування цієї норми є встановлення в самому договорі **формульного механізму визначення ціни**.

Отже, п. 2 та 7 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII передбачають різні підстави зміни ціни договору, а саме: за п. 2 зміна ціни зумовлена **ринковим коливанням ціни товару**, тоді як за п. 7 – **зміною конкретного передбаченого законодавством і договором показника**, з яким сторони у договорі пов'язали порядок коригування ціни.

При цьому 10-відсоткове обмеження, встановлене п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, не є загальним обмеженням будь-якої ціни договору про закупівлю та безпосередньо не передбачене п. 7 цієї частини.

Цей підхід набув особливого значення у спорах щодо постачання електричної енергії, оскільки окрему групу становлять спори щодо визначення правової підстави зміни ціни електричної енергії у випадках, коли договором передбачено використання показників РДН.

5. Щодо особливостей зміни ціни у договорах про закупівлю електричної енергії

За висновками КГС ВС, застосування механізму визначення ціни електричної енергії за погодженням сторонами формульним механізмом на основі показників РДН має іншу правову природу, ніж зміна ціни у зв'язку з коливанням ціни товару на ринку.

Так, у постанові від 12.02.2025 у справі № 914/619/24 КГС ВС зауважив, що законодавець розрізняв такі підстави для зміни умов договору про закупівлю, як «погодження зміни ціни за одиницю товару в договорі про закупівлю у разі коливання ціни товару на ринку» та «зміна середньозважених цін на електроенергію на ринку на добу наперед».

Суд зазначив: якщо договором про постачання електричної енергії, укладеним за результатами публічної закупівлі, погоджено формульний порядок визначення фактичної ціни за одиницю товару, що змінюється щомісяця відповідно до середньозваженої ціни на ринку на добу наперед, зміна ціни за таким механізмом відповідає пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178. Вимога пп. 1 п. 3.2.4 гл. 3.2 розд. III Правил роздрібного ринку електричної енергії, затверджених постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14.03.2018 № 312, щодо обов'язкового повідомлення споживача про зміну умов договору поширюється на зміну регульованих складових ціни та зміну в нормативно-правових актах щодо формування ціни, але не на зміну середньозваженої ціни на ринку на добу наперед. У цій справі сторони договору погодили формульний розрахунок, а ціна визначалася щомісяця після завершення розрахункового періоду та змінювалася відповідно до середньозваженої ціни ринку на добу наперед у відповідний розрахунковий період.

Управління аналітичної та правової роботи

Отже, КГС ВС виходив із того, що формульний механізм, погоджений сторонами під час укладення договору, не є подальшим «погодженням зміни ціни» у зв'язку з ринковим коливанням, а становить заздалегідь визначений сторонами спосіб обчислення фактичної ціни залежно від об'єктивного показника – середньозваженої ціни на РДН.

Такий підхід отримав подальший розвиток у постанові КГС ВС від 22.07.2026 у справі № 922/3937/25.

У цій справі суд касаційної інстанції прямо зазначив, що законодавець розрізнив підстави зміни умов договору, пов'язані з коливанням ціни товару на ринку, та зміну середньозважених цін на електроенергію на РДН за умови встановлення в договорі порядку зміни ціни.

КГС ВС дійшов висновку, що в разі коли сторони договору передбачили формульний механізм визначення ціни залежно від зміни середньозважених цін на РДН та встановили порядок періодичного перегляду такої ціни, *правовою підставою для зміни ціни є пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178, а не пп. 2 цього пункту.*

При цьому суд наголосив, що пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178 є самостійною підставою для зміни ціни договору, яка не містить обмеження щодо максимального відсотка збільшення ціни за одиницю товару (сторони про закупівлю передбачили механізм визначення ціни електричної енергії за формулою саме залежно від зміни середньозваженої ціни електричної енергії на ринку «на добу наперед», а також визначили порядок визначення ціни відповідно до такого показника (коефіцієнта) в кожному розрахунковому періоді (щомісяця)).

Тож КГС ВС визнав неправильним застосування судами попередніх інстанцій до спірних правовідносин загального підходу щодо 10-відсоткового обмеження зміни ціни за одиницю товару, сформованого ВС під час тлумачення п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, без розмежування підстав зміни ціни договору у зв'язку з ринковим коливанням ціни товару вбік збільшення за наведеною законодавчою нормою та пп. 2 п. 19 Особливостей № 1178 та зміну ціни у зв'язку зі зміною середньозваженої ціни електричної енергії на ринку «на добу наперед» за пп. 7 п. 19 цих Особливостей.

Схожий підхід застосував і Північно-західний апеляційний господарський суд у постанові від 26.08.2026 у справі № 902/289/26, за висновками якого зміна фактичної ціни електричної енергії, визначеної за погодженою сторонами формулою на підставі середньозваженої ціни на ринку «на добу наперед», не є збільшенням ціни за одиницю товару в розумінні п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, а тому 10-відсоткове обмеження до такого механізму не застосовується. Непідписання споживачем додаткової угоди, яка є лише формою документального оформлення результату застосування погодженої формули, не звільняє його від обов'язку оплатити фактично спожиту електричну енергію за ціною, визначеною відповідно до умов договору.

У постанові від 12.08.2026 у справі № 904/6783/25 Центральний апеляційний господарський суд дотримався також висновку про те, що в разі коли за договором про закупівлю електричної енергії, укладеним на підставі Особливостей № 1178, зміна ціни за одиницю товару внаслідок коливання середньозваженої ціни на електроенергію на ринку «на добу наперед» здійснюється на підставі пп. 7 п. 19 цих Особливостей і не

обмежується 10-відсотковим порогом, передбаченим п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII. Якщо сторони договору про закупівлю узгодили формульний механізм визначення ціни ($C = \text{СРДН} + T + P + \Pi$) та порядок її зміни без укладення додаткових угод, зміна числових значень складових формули відповідно до ринкових показників не є зміною істотних умов договору і не потребує окремого погодження. Аналогічне правове регулювання закріплене у п. 7 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII у редакції Закону № 4888-IX, що набрала чинності 24.06.2026.

КГС ВС також зазначив, що саме по собі посилання у договорі на дані РДН або використання таких даних для документального підтвердження коливання ціни товару на ринку не свідчать про застосування передбаченого п. 7 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII механізму зміни ціни.

Для застосування зазначеної норми необхідним є належне погодження сторонами договору механізму визначення ціни електричної енергії залежно від відповідних показників РДН. *За відсутності такого погодженого механізму* зміна ціни, обґрунтована коливанням ціни електричної енергії на ринку, підлягає оцінці за п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII.

Так, у постанові КГС ВС від 26.03.2026 у справі № 922/2123/25 скаржник, зокрема, посилався на пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178, обґрунтовуючи можливість визначення ціни електричної енергії залежно від середньозважених цін на РДН, та вказував на необхідність відступлення від висновку ВП ВС, викладеного в постанові від 24.01.2024 у справі № 922/2321/22, щодо застосування п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII, обґрунтовуючи свою позицію положеннями пп. 2 та 7 п. 19 Особливостей № 1178. Однак за обставинами цієї справи договір не передбачав належно погодженого сторонами механізму визначення ціни на РДН, у зв'язку із чим КГС ВС кваліфікував спірні зміни за п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII. КГС ВС не вбачав підстав для такого відступу та зазначив, що посилання на пп. 2 та 7 п. 19 Особливостей № 1178 не свідчить про зміну законодавства у відповідній категорії спірних правовідносин, оскільки постанова Кабінету Міністрів України, якою затверджено ці Особливості, є підзаконним нормативно-правовим актом, а наведені положення лише деталізують випадки можливої зміни сторонами ціни договору в порядку п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII та не встановлюють іншого алгоритму розрахунку передбаченого цією нормою процентного співвідношення. Схожих висновків щодо правозастосування згаданої постанови Кабінету Міністрів України ВС дійшов також у постановах від 28.08.2024 у справі № 918/694/23, від 02.02.2026 у справі № 922/2121/25, від 19.03.2026 у справі № 903/734/24.

У постанові від 25.02.2026 у справі № 904/766/24 КГС ВС зазначив, що та обставина, що сторони в договорі погодили певний механізм визначення ціни електричної енергії (наведений у додатку 2 до договору), не змінює визначеного договором порядку зміни ціни договору, який передбачає її коригування лише шляхом укладення додаткової угоди, а також не скасовує обов'язку дотримання законодавчих обмежень щодо граничного збільшення ціни договору про закупівлю, встановлених п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII.

Управління аналітичної та правової роботи

Отже, для правильної кваліфікації зміни ціни електричної енергії у договорах про публічні закупівлі необхідно розмежовувати випадки використання показників РДН як джерела документального підтвердження коливання ціни товару на ринку в межах п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII та застосування окремого погодженого сторонами формульного механізму визначення ціни залежно від показників РДН відповідно до п. 7 цієї частини.

ВС окремо наголосив, що висновки щодо застосування 10-відсоткового обмеження є релевантними для випадків зміни ціни за одиницю товару внаслідок ринкового коливання (п. 2) і не застосовні до правовідносини, в яких сторони погодили інший формульний механізм формування ціни відповідно до п. 7 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII (пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178).

6. Застосування нової редакції п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» до додаткових угод, укладених до набрання нею чинності

27.05.2026 Верховна Рада України прийняла Закон України «Про публічні закупівлі» № 4888-IX. Цим Законом п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII викладено в новій редакції: «збільшення ціни за одиницю товару до 10 відсотків пропорційно збільшенню ціни такого товару на ринку у разі коливання ціни такого товару на ринку, за умови що така зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю, – не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю / внесення змін до такого договору щодо збільшення ціни за одиницю товару. Обмеження щодо строків зміни ціни за одиницю товару не застосовується у випадках зміни умов договору про закупівлю бензину та дизельного пального, природного газу та електричної енергії. **Обмеження щодо збільшення ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків застосовується щодо кожного окремого випадку збільшення ціни за одиницю товару (без обмеження кількості змін).**».

Відповідно до розд. XIV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 27.05.2026 № 4888-IX «Про публічні закупівлі»:

- цей Закон набирає чинності з дня, **наступного за днем його опублікування**, та **вводиться в дію через дев'ять місяців** з дня набрання ним чинності (п. 1);
- публічні закупівлі товарів, робіт і послуг, **розпочаті до введення в дію цього Закону, завершуються в порядку, що діяв до введення в дію цього Закону**. До набрання чинності методикою визначення очікуваної вартості предмета закупівлі, затвердженою Кабінетом Міністрів України, замовник визначає очікувану вартість предмета закупівлі самостійно з урахуванням вимог статей 4 і 5 цього Закону. Договори про закупівлю, укладені у порядку та **на умовах, встановлених до введення в дію цього Закону, виконуються в повному обсязі до закінчення строку**, на який такі договори були укладені. **Зміни до таких договорів вносяться у порядку та на умовах, встановлених до введення в дію цього Закону** (п. 2);

- положення п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII в редакції цього Закону застосовуються до правовідносин у сфері публічних закупівель, що виникли з дня набрання чинності Законом № 922-VIII (п. 7).

Практики ВС щодо застосування нової редакції п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» до додаткових угод, укладених до набрання нею чинності, наразі немає.

Водночас на рівні апеляційних господарських судів є судова практика щодо порушеного питання.

Так, у постанові Північного апеляційного господарського суду від 25.08.2026 у справі № 920/524/26 суд дотримався висновку, що положення п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону № 922-VIII в редакції Закону України від 27.05.2026 N 4888-IX, яке набрало чинності з 24.06.2026 та передбачає застосування обмеження щодо збільшення ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків щодо кожного окремого випадку збільшення (без обмеження кількості змін), **не має зворотної дії** та не застосовується до додаткових угод до договорів про закупівлю, укладених і повністю виконаних до набрання цією редакцією чинності; правомірність таких угод перевіряється виключно за нормами, чинними на момент їх укладення.

Подібний висновок викладений у постанові від 29.07.2026 у справі № 910/8172/25, де апеляційний суд зазначив, що господарський суд, вирішуючи спори про визнання правочинів недійсними, повинен установити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів недійсними саме на момент їх вчинення. Тобто для того щоб визнати той чи інший правочин недійсним, позивач у справі має довести, що такий правочин саме у момент його укладання, зокрема, суперечив актам цивільного законодавства.

Також у постанові від 26.08.2026 у справі № 924/603/25 Північно-західний апеляційний господарський суд висловив позицію, що позаяк у справі, що розглядається, основний договір укладено 24.12.2020, а спірні додаткові угоди – у 2021 році, то правомірність внесення сторонами відповідних змін до договору має оцінюватися за нормами матеріального права, чинними на момент укладення кожної з оспорюваних додаткових угод, а не за положеннями законодавства, які набрали чинності у 2026 році.

Такий підхід відповідає викладеній у постанові від 21.11.2025 у справі № 920/19/24 правовій позиції ВП ВС, яка, вирішуючи спір щодо недійсності додаткових угод до договору про закупівлю електричної енергії, виходила з необхідності застосування законодавства, чинного на момент виникнення відповідних правовідносин. У зазначеній справі ВП ВС окремо врахувала, що договір та додаткові угоди укладалися в період дії різних редакцій п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі».

Тож набрання чинності 27.05.2026 Законом № 4888-IX, а також ухвалення 09.06.2026 судом першої інстанції рішення не створюють правових підстав для застосування нової редакції п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо правомірності додаткових угод, укладених у 2021 році.

Інше тлумачення фактично означало б застосування до правовідносин, що виникли та були реалізовані у 2020–2021 роках, нормативного регулювання, яке набрало чинності лише у 2026 році, що не відповідає загальним принципам дії законодавства в часі.

Узагальнені висновки

Аналіз судової практики ВС щодо застосування ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» свідчить, що вирішення цих спорів залежить від нормативного регулювання спірних правовідносин на час їх виникнення та правильної правової кваліфікації погодженого сторонами механізму ціноутворення. Під час розгляду відповідної категорії спорів першочерговим є не саме встановлення факту перевищення ціни за одиницю товару на 10 %, а правильна юридична кваліфікація механізму, на підставі якого відбулася зміна ціни договору. Лише після встановлення того, що зміна ціни здійснювалася саме внаслідок коливання ціни товару на ринку за механізмом п. 2 ч. 5 ст. 41 зазначеного Закону, має поставати питання про застосування передбачених цим пунктом 10-відсоткового та інших обмежень. Якщо сторони погодили самостійний порядок визначення ціни залежно від показника, встановленого п. 7 ч. 5 ст. 41 названого Закону або пп. 7 п. 19 Особливостей № 1178, і зміна числового значення ціни є результатом застосування саме такого порядку, 10-відсоткове обмеження, передбачене для механізму п. 2, до такої зміни не застосовується.

Водночас новим викликом у судовій практиці ВС буде висловлення правової позиції щодо застосування нової редакції п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» до додаткових угод, укладених до набрання нею чинності.

Аналітична довідка щодо судової практики Верховного Суду у справах, що виникають із правовідносин у сфері публічних закупівель та пов'язані зі зміною ціни договору про закупівлю відповідно до пунктів 2 та 7 частини п'ятої статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі» / підготов. відділом аналітичної допомоги суддям управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи (виконавці: начальник відділу Оксана Загацька, головний спеціаліст Яна Лазебна). Київ. 2026